

kunde snarere sige: »Enhver, der kender *meget* til Forretninger, véd, hvor *megen* Tid det tager« osv. Dr. S. vil virkelig have Konen hentet til alle ovennævnte Dispositioner. »Et virkeligt sundt Foretagende,« siger han, »kan det ikke tænkes, at hun skulde have nogen som helst Grund til at modsætte sig.« Nej, men hvem skal træffe Afgørelsen, dersom Ægtefællerne er uenige om Foretagendets Sundhed? — noget, som ofte vil hænde, og da let vil bringe Splid mellem Ægtefolkene. Kommer det saa vidt, da vil den, som ønsker Foretagendet udført, ofte prøve paa at gennemføre det egenmægtig. Sker dette, og Foretagendet viser sig at være meget usundt, maaske endog ødelæggende for det »fuldstændige Fælleseje«, som er Ægteskabets »ufravigelige Ordning«, da staar den krænkede Ægtefælle foran Valget: *enten* at lade sig underkue af den anden ved at finde sig i Retskrænkelsen *eller* at anklage sin Ægtehalvdel for Retten og at se ham dømt, dersom han ikke kan godtgøre, at Dispositionen skete til fælles Nytte, og var uomgængelig fornøden, — hvad han naturligvis sjælden kan. »Han«, siger jeg; thi »han« kan i Lovsproget ogsaa betyde »hun«. Iøvrigt lades man af Dr. S.'s Afhandling i Tvivl, om hans Lovordning ikke i alle Tilfælde giver Manden Kærnen og Hustruen Skallerne. Han taler nemlig (S. 179) om »Mandens Stilling som Forretningsførende«, som om den var en Selvfølge i alle Tilfælde. I saa Fald bliver Dr. S.'s Ægteskabsordning en sand Tvangsanstalt for Hustruen. Er det derimod hans Mening, at Ægtefællerne skal være ligestillede ved alle slige Dispositioner, og at altsaa den enes »nej« er nok til at hindre Foretagendet, da er en Lovgivning i denne Retning mer end betænkelig, højest upraktisk, for ej at sige: ligefrem umulig. I alt Fald maa man bede om at se Dr. S.'s tre Hovedgrundsætninger i Lovform, inden man opgiver sin Mening om deres Ugennemførlighed. Den juridiske Professor Nordling i Upsala har ikke været i Stand til at lovforme sit lignende s. k. »fri Ejendomssystem« (1875. *) Om Dr. S. er heldigere 1889, skal nu vise sig.

Derimod er det, som jeg har foreslaaet i Folkettinget — hvor meget end selve Formen kan forbedres — i alt væsentligt det samme System, som har været gældende Lov i England siden 1882. Grundtanken deri er altsaa praktisk gennemførlig. Dette er ogsaa let at forstaa. Thi, medens det er næsten umuligt at give Lovregler for de utallige vanskelige Tilfælde, da noget skal gøres, men først to lige berettigede Parter skal være enige om Anvendelsen af fælles Ejendom, — saa er det let at lovgive paa Grundlag af Hoved-

reglen: *Hver af Ægtefællerne ejer sit og raader over sit* (idet Fælleseje indskrænkes til det mindst mulige, helst aldeles intet).

At »Særraade over Særeje« er praktisk gennemførligt, vil ingen, som kender noget til Lovgivning, kunne nægte. Men deraf følger naturligvis ikke, at det er ogsaa tilraadeligt. Det kunde være fordærligt af andre Grunde. Det kunde t. Ex. være umoralsk. Dette synes virkelig Dr. S. at mene, naar han paastaar (S. 178): »Ægteskabets Ide er fuldstændigt Fællesskab.« Om det maa være tilladt at slaa den ene Filosof med den anden, vil jeg imod Dr. S.'s Paastand sætte den berømte tyske Retsfilosof *F. J. Stahl*, at »det ægteskabelige Formuefællesskab ingenlunde er begrundet i Ægteskabets Væsen, hvor meget dette end ved det første Øjekast kan synes.« *) Ikke des mindre kan jeg være enig med Dr. S., naar han i Stedet for »Ægteskabets Ide« osv. vil sige: »Ægteskabets *Ideal* er fuldstændigt Fællesskab.« Dette har jeg nærmere udviklet andensteds (se »Ægtefællers formueretlige Ligestillelse« S. 49—50 og 55—56). Her skal jeg kun gentage, hvad jeg alt ovenfor har antydnet, at jeg ved Ægteskabets Ideal forstaaer dets Endemaal, det, som man stadig skal stræbe henimod, skønt det aldrig naas fuldstændig. Det er derimod at vende op og ned paa al fornuftig Lovgivningsvirksomhed at *begynde* med Idealet: *Fællesskabet*. Udviklingsgangen henimod dette sker kun gennem *Frihed* og *Lighed*. Det er at fremme den naturlige Udvikling af det voxende Fællesskab i Ægtefællers formueretlige Forhold: at stille to *fri* og *lige* Personer overfor hinanden, at lade enhver eje sit og raade over sit, og saa at overlade til Naturens egen Gang, om Forskellen mellem »dit og mit« skal forsvinde i Aarenes Løb, det vil sige: om de oprindelig *fri* og *lige* Personer omsider saaledes voxer sig sammen, saa at de bliver *fælles* om alt. I saa Fald er de ogsaa voxede fra Lovens Tugt. Da behøves den ikke mer, thi deres indbyrdes Kærlighed er dem en ny Lov.

En af Betingelserne for et lykkeligt Ægteskab er, at den ægteskabelige Regeringsform passer de vordende Ægtefæller. Da Menneskene er højest forskellige, maa der ogsaa være en stor Valgfrihed, naar det gælder at finde den Regeringsform, som passer det eller det bestemte Ægtepar. Men hvem skulde vel bedre kunne passe en Form end den eller dem, som skal bære den! Der maa ej alene være Frihed til at vælge, *idet* Ægteskabet stiftes, men ogsaa til — under betryggende Former — at ændre (ved Ægtepagt) *under* selve Ægteskabet. Tit synes en Klædning at passe strax, men efter at være baaren i nogen

*) Jf. mit Skrift »Om Ægtefællers formueretlige Ligestillelse« (Kbh. 1884) S. 132—133.

*) »Rechts- und Staatslehre« (Udg. af 1854) S. 456.